

O. SAVCHYN

Pereyaslav-Khmelnytsky

ROLE OF INNER SPEECH IN COMMUNICATIVE LANGUAGE DEVELOPMENT OF THE PRESCHOOL CHILDREN

In this article consecrated of the problem, in the first place – the definition and types, and secondly – clarifying nature, allocation of functions and its role in the thinking person. It presents the features of inner speech of preschool children, and some aspects methodical of development speech by children.

Key words: internal speech, way internal and external speech, the knowledge of inner speech, language kinesteziyi, should be (function of the memory), preschool children.

A. M. САВЧИН

г. Переяслав-Хмельницький

РОЛЬ ВНУТРЕННЕЙ РЕЧИ В КОММУНИКАТИВНО-РЕЧЕВОМ РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Статья посвящена раскрытию проблемы, во-первых – определению понятия и видов внутренней речи, во-вторых – выяснению природы, выделению функций и его роли в мышлении личности. В ней представлены особенности внутренней речи детей дошкольного возраста, а также отдельные аспекты методики развития речи у детей. Любое открытие в данной области приближает разгадку тайны внутренней речи в границах человеческого сознания и открывает возможность новых научных разведок так, как до настоящего времени внутренняя речь изучалась опосредовано, через ту деятельность, в которую она (внутренняя речь) включается и в которой выявляется, а также через его «внешний план». Чрезвычайно важно предоставить квалифицированную помощь практикам в разработке действенных развивающих методик, с целью их использования при воспитании детей дошкольного возраста в ходе подготовки их к школе.

Ключевые слова: внутренняя речь, взаимосвязь внутринней и внешней речи, значение внутренней речи, речевые кинестезии, след (функция памяти), дети дошкольного возраста.

Стаття надійшла до редколегії 25.03.2015

УДК 373.21

О. С. СОКОЛОВСЬКА

м. Миколаїв

doshkilna_osvita@mail.ru

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розкривається дефініція «творча особистість», ті методичні категорії та поняття на основі яких формується професія майбутнього вихователя. Обґрунтовується вплив педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського на формування творчої особистості.

Ключові слова: творчість, творча особистість, формування.

Сьогодні творча особистість, спроможна створювати, управляти, пропонувати нові теорії, нові технології, нові напрямки розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій. Тому забезпечення кожній людині можливості використання свого творчого потенціалу є одним із пріоритетних.

У вищому навчальному закладі створюються найбільш сприятливі умови щодо формування творчого потенціалу особистості, її задатків та здібностей. Зокрема, виховний

потенціал вищого навчального закладу зумовлений такими факторами і обставинами: особливі відносини, які надають можливість залучати кожного студента до активної перетворюючої діяльності; гарантія і забезпечення можливості практичного здійснення розвитку творчих інтересів і здібностей; вільний вибір будь-якого виду діяльності; наявність технологій виховання творчої особистості, створення такого типу відносин, за якими сама особистість прагне максимальної реалізації сил і здібностей.

Грунтовну основу формування творчої особистості становить теоретична спадщина класиків вітчизняної педагогіки Б. Грінченка, Н. Лубенець, С. Русової. Теоретичне обґрунтування творчої особистості знаходимо в працях видатних вчених А. Макаренка, В. Сухомлинського, С. Шацького.

Досить мало досліджень зроблено у напрямі формування творчої особистості та застосуванні нових технологій у професійній підготовці педагогів. Представники соціологічного напрямку (К.-А. Гельвецій, Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо) вважали, що вирішальним фактором у розвитку і формуванні особистості є середовище, зокрема домашнє. Вони були переконані, що нічого не можна вдіяти, якщо дитина живе в несприятливих домашніх умовах. За оцінками прибічників соціологічного напрямку, особливий вплив на формування особистості має середовище.

Представники біосоціологічного напрямку (конвергенції) дотримуються думки, що психічні процеси (відчуття, сприймання, мислення та ін.) мають біологічну природу, а спрямованість, інтереси, здібності особистості формуються під впливом соціального оточення.

Залежно від поглядів на роль спадковості чи середовища представники цих педагогічних теорій відводять і різну роль формуванню творчої особистості: від визнання його цілковитого безсилля щось змінити (Ж. Піаже) до наголошення на необхідності активного втручання в поведінку людини (жорстка «поведінкова інженерія» Б.-Ф. Скіннера).

Лише творча особистість фахівця здатна до оновлення своєї праці. Вирішальну роль в освітньому закладі відіграє ініціативно-перетворювальна діяльність, творчий пошук. Отже, для ефективної дії педагога потрібна виробнича творчість як масове явище. А це вимагає постійного професійного самовдосконалення. Досягти самовдосконалення можливо за умови використання педагогічного досвіду минулого. На особливу увагу заслуговує педагогічна спадщина В. Сухомлинського.

Метою статті є визначення місця і ролі педагогічної спадщини В. Сухомлинського у формуванні творчої особистості.

Вивчаючи багаторічний досвід роботи видатного педагога Василя Сухомлинського

можна зазначити, що проблема творчої діяльності педагога – одна з найважливіших у його педагогічній спадщині. В. Сухомлинський вважав, що злиття практичної і наукової роботи сприяє розумінню та правильному поясненню теоретичної сутності будь-якої педагогічної проблеми, що забезпечує постійне заглиблення педагога в суть справи, у конкретні питання навчально-виховного процесу. Він був переконаний, що праця педагога, яка збагачується теоретичним мисленням, стає джерелом нових відкриттів. Отже, педагог-практик обстоював думку про спорідненість творчої праці педагога з науковими дослідженнями [5]. Він писав: «Глибоко поважаючи науку і вчених, я завжди вважав себе тільки практиком, народним учителем. Але мені завжди здавалось, і так здається багатьом учителям, що перетворення наукових істин у живий досвід творчої праці – це найскладніша сфера дотикання науки до практики» [6, 402].

Варто підкреслити, що казки, оповідання, наукові праці, архівні матеріали В. Сухомлинського достатньо широко використовуються сьогодні у практиці професійної самореалізації студентів вищого навчального закладу.

Підготовка і створення умов для формування творчої особистості педагога, реалізації його наукових можливостей у навчально-виховному процесі є першочерговим завданням освітніх закладів. Тільки творчі особистості, здатні до активного пошуку ефективних методів та прийомів здійснення педагогічного процесу. Педагогічний процес – це завжди пошук для вихователя дошкільного навчального закладу.

Про складні теоретичні істини, які стосуються формування творчої особистості В. Сухомлинський розглядає в таких працях як: «Павлиська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Батьківська педагогіка».

На його думку, у процесі підготовки спеціаліста у вищому навчальному закладі освіти, формування його професійних умінь і творчих здібностей проходить декілька етапів: інтуїтивний, репродуктивний, репродуктивно-творчий, творчо-репродуктивний, творчий.

Пристаючи до вирішення професійної проблеми, студенти не усвідомлюють її навіть як задачу, а діють інтуїтивно, часто не вміючи пояснити, чому роблять щось саме так, а не інакше, і чого прагнуть досягти. На репродуктивному рівні студенти, розв'язуючи професійні задачі, не виходять за межі суворо регламентованих інструкцій і правил, надають перевагу роботі за підказкою. Досягнення репродуктивно-творчого рівня означає, що студенти задовільно справляються з вирішенням типових проблем. Однак у складних і неочікуваних ситуаціях вони орієнтуються важко. Творчо-репродуктивний рівень передбачає, що студенти мають достатньо сформовану систему знань, умінь та навичок, які дають змогу в основному успішно виконувати професійні функції. У змінених ситуаціях вони, як правило, шукають оригінальних способів розв'язання задач. Але, на цьому рівні недостатньо розвинута здатність до прогнозування педагогічного процесу. Творчий рівень найвищий у розвитку фахових умінь і навичок. Досягнувши його, студенти виявляють виражену професійну спрямованість особистості, добре розвинуті професійні вміння, їм властивий пошук нових методик, засобів і прийомів роботи з дітьми.

Видатний педагог В. Сухомлинський вважав, що «в обмеженні сфері діяльності – джерело майстерності, досконалості, творчості, без яких немислимий всебічний розвиток. Людина не може бути всебічно розвиненою, якщо вона не художник, не поет у своїй справі, якщо в неї немає улюбленої справи, а улюблена справа відкривається знов-таки у тій сфері діяльності, де людина може стати творцем, поетом, художником» [7, 151].

За глибоким переконанням Василя Олександровича робота з формування творчої особистості здійснюється у багатьох напрямках. Передусім під час лекцій, практичних і лабораторних занять розв'язання навчально-пізнавальних задач, які сприяють проникненню в суть основних питань майбутньої професійної діяльності. Важливими є спостереження й аналіз педагогічного процесу чи його етапів під час екскурсій, виробничої педагогічної практики.

На думку вченого-практика «Чим більше знань і умінь набуває людина, тим більше

можливостей відкривається перед нею для дальшого удосконалення майстерності в тій вузькій галузі, яка, здавалося б, уже до кінця освоєна і в якій уже нібито нічого удосконалювати» [7, 150].

Згодом студенти під керівництвом викладачів здійснюють фрагменти майбутньої професійної діяльності, обговорюють їх на навчальних заняттях і впроваджують в педагогічний процес освітніх закладів. Неоціненне значення для формування творчої особистості майбутнього фахівця має залучення його до наукової роботи і вирішення наукових проблем з підвищення ефективності рівня навчально-виховного процесу.

З цього приводу В. Сухомлинський пише, що «Навчально-виховний процес має, з мого погляду, три джерела – науку, майстерність і мистецтво. Добре керувати навчально-виховним процесом – це означає досконало володіти наукою, майстерністю і мистецтвом навчання і виховання» [6, 397].

Щодо цього, важливу роль відіграє тематика курсових та дипломних робіт, зорієнтована на розв'язання конкретних проблем навчально-виховного процесу.

Василь Сухомлинський був переконаний, що навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі насичується такою творчою діяльністю, яка сприяє повному задоволенню і розвитку пізнавальних можливостей студентів, надає їм максимальну свободу для творчого просування, тобто вони вчаться передбачати органічне поєднання професійної діяльності з творчими намірами і діями дітей в єдиному пізнавально-творчому процесі. Вчений стверджував, що переживання успіху, в той же час, викликає позитивне ставлення до творчої діяльності, сприяє набуттю певного життєвого досвіду, навичок самостійної діяльності і поведінки, більш чіткого усвідомлення загальної і часткової цілі. Внаслідок цього з'являється свідоме прагнення до самоосвіти, самовдосконалення, самоаналізу, набуття відповідних умінь та навичок щодо творчого розв'язання проблем, не зупинятися на півдорозі, тобто поступово здійснюється становлення тих властивостей і якостей, які є складовими творчих здібностей особистості [7].

Він наголошує: «що праця і тільки праця – основа всебічного розвитку особистості. Не може бути й мови про всебічний розвиток, коли людина не знає радості праці. Якщо уважно придивитись до життя, до людей, до процесів, що відбуваються нині в нашому суспільстві, то ми побачимо, що органічна потреба в праці – це не тільки розуміння свого обов'язку перед суспільством, а й відчуття людиною повноти духовного життя, переживання радості в зв'язку з успіхом в улюбленій справі, в тій справі, в якій людина піднялася на вершину майстерності» [7, 152].

Для більш раціонального здійснення роботи щодо розвитку творчого потенціалу особистості у вищому навчальному закладі, слід частіше звертатись до педагогічної спадщини В. Сухомлинського. Як зазначає Василь Олександрович, саме розвиток творчої особистості можливий лише за умови, коли буде забезпечена «гуманізація» всього навчально-виховного процесу, тобто коли будуть створені умови для реалізації творчого потенціалу кожної особистості. На його думку важливо допомогти студенту пізнати себе, свої здібності, нахили. І саме впровадження ідей гуманізації в практичну діяльність вищого навчального закладу з орієнтацією на творчу обдарованість студента – основний шлях вирішення цього питання. Тому поряд із формуванням національної самосвідомості, оволодінням засобами рідної мови, історії, культури, мистецтва, народних традицій і звичаїв у центр уваги навчального закладу поставлена проблема розвитку творчої особистості, своєчасного виявлення обдарованих студентів, використання стимулюючих засобів щодо формування їхніх творчих потенційних можливостей у майбутній професії.

Ефективність роботи вищого навчального закладу щодо формування творчої особистості значно підвищується при дотриманні таких гуманістичних умов, як створення емоційної, доброзичливої атмосфери у процесі виконання студентами будь-яких творчих завдань; організації діяльності студентів з розв'язання творчих завдань яка здійснюється з опорою на їхні інтереси, потреби, потенційні можливості, здібності, вирішення творчих завдань які пробуджують в кожного сту-

дента наукову активність, поглиблюють інтерес до творчої діяльності, спонукають до успішних дій та досягнення поставленої мети.

Педагог-практик писав: «У міру заглиблення в тонкощі, в наукові основи праці людина дедалі більше стає не тільки творцем матеріальних благ, а й мислителем, дослідником, творцем ідей» [7, 157].

Важливим показником, який свідчить про те, що студент виявляє творче ставлення до виконання завдань, є наявність усвідомленого спонукання до творчості, потяг студента до оволодіння знаннями, вміннями та навичками, які сприяють ефективному здійсненню творчого пошуку. Під усвідомленістю ми розуміємо поняття особистістю значущості творчості у процесі життєдіяльності, наявність потреби займатися творчою діяльністю.

Наступним показником, який свідчить, що особистості притаманне творче ставлення до виконання будь-якого завдання, є її спрямованість, бо вона, як доведено в працях відомого вченого В. Сухомлинського, детермінує поведінку студентів, є мотиваційним ядром особистості. Тому, саме визначення даного показника дозволяє виявити, наскільки глибинною є ступінь даної спрямованості у студентів.

Про сутність формування творчості у студентів свідчить також яскраве виражене бажання займатися творчістю (активно-вольові дії, спрямовані на досягнення мети: творчий пошук прийомів і засобів неординарного вирішення проблемних ситуацій, які виникають у процесі навчання).

І нарешті, ще один показник – емоційна забарвленість процесу творчого пошук при розв'язанні різних творчих проблем, наявність позитивних емоцій при досягненні кінцевої мети, відчуття впевненості в собі, у своїх можливостях і здатність знайти вихід з проблемних ситуацій.

Головними факторами, які визначають цілеспрямоване керування процесом формування творчої особистості є передусім наявність досить стійких інтересів саме до творчості. Тому дуже важливо, за глибоким переконанням В. Сухомлинського, викладачам вищого навчального закладу володіти інформацією щодо спрямованості інтересів студентів, ступеня їх стійкості до майбутньої професії.

Формування у студентів глибоких і стійких інтересів до творчої діяльності є однією з основних передумов не лише становлення, а й розвитку творчої особистості.

Як писав Василь Олександрович «Далеко не кожний стане вченим, письменником, артистом, далеко не кожному судилося винайти порох, але майстром своєї справи повинен стати кожний – це найважливіша умова всебічного розвитку особистості» [7, 159].

Причому, успішна діяльність, яка пов'язана з інтересом наголошує вчений, створює підвищену сенситивність для всіх впливів, котрі сприяють розвитку творчої особистості. Тобто інтерес завжди викликає позитивне ставлення до відповідної галузі пізнання і тим самим створює передумови для оволодіння предметом інтересу, причому, спочатку виникає ситуативний, епізодичний інтерес, який при створенні умов завжди перетворюється в стійкий інтерес до майбутньої професії. У процесі перетворення ситуативного інтересу в особистісний емоційно-пізнавальне ставлення перетворюється в емоційно-пізнавальну спрямованість, тобто психологічну природу інтересу складає нерозривний комплекс важливих для особистості процесів (інтелектуальних, емоційних та вольових).

Основними критеріями при визначенні дієвості інтересу саме до творчої діяльності у студентів є: усвідомлення предмету інтересу, яке детермінує поведінку індивіда, чітко виражена потреба в занятті саме науково-дослідницькою роботою, емоційна зацікавленість у процесі творчого пошуку розв'язання різних проблем.

Іншою важливою складовою, за твердження Василя Сухомлинського, яка сприяє формуванню творчої особистості, є наявність мотивації щодо досягнення успіху у процесі творчого розв'язання будь-яких проблем. Саме мотивація досягнень є однією з важливих складових, від якої залежить ефективність оволодіння майбутньою професією вихователя.

Таким чином, при підготовці майбутніх педагогів до творчої діяльності, значну увагу слід зосередити на розвитку усвідомленого

спонукання їх помислів та дій до творчості, потягів та бажань оволодіти вміннями та знаннями, котрі визначають творчий пошук, нестандартне мислення, оригінальність.

Важливу роль у формуванні творчого потенціалу педагогів відіграє участь студентів в організованій і систематичній науковій роботі, яка спирається на мудрі поради В. Сухомлинського.

Наукова творчість студентів стала традиційним засобом формування майбутніх педагогів. Завдяки участі у науковій роботі студенти оволодівають навичками роботи з різноманітними інформаційними джерелами, набувають умінь творчо розв'язувати навчально-виховні завдання під час роботи у закладах освіти. Наукова робота студентів – це невід'ємна складова навчального процесу, вищого навчального закладу, яка сприяє інтеграції зусиль наукової, освітньої та виробничої діяльності в підготовці майбутніх педагогів.

Наукова робота максимально розвиває творче мислення, індивідуальні здібності, дозволяє здійснювати підготовку ініціативних фахівців для закладів освіти, розвиває наукову інтуїцію, глибину мислення, творчий підхід до сприйняття знань та практичне застосування при вирішенні різних завдань.

Таким чином, формуванню творчої особистості сприяє організація навчально-виховного процесу на засадах педагогічної спадщини В. Сухомлинського.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 к. Навчально-методичне видання. — Кн. 2. — К. : Либідь, 2003. — 342 с.
2. Богоявленская Д. Б. Пути к творчеству. — М. : Знание, 1981. — 96 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. — К. : Либідь, 1997. — С. 256.
4. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. — СПб. : СОЮЗ, 1997. — 96 с.
5. Пономарёв Я. А. Психология творчества и педагогика. — М. : Педагогика, 1976. — 253 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В.О. Сухомлинський. — К. : Рад. школа, 1977. — Т.4. — 637 с.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. / В.О. Сухомлинський. — К. : Рад. школа, 1976. — Т.5. — 638 с.

O. SOKOLOVSKAYA
Mykolaiv

ROLE PEDAGOGICAL HERITAGE V. A. SUKHOMLINSKY IN FORMING A CREATIVE PERSONALITY

The article deals with the definition of «creative person», those methodological categories and concepts on which the emerging profession of the future educator. Grounded influence educational heritage of Sukhomlinsky the formation of creative personality.

Key words: creativity, creative personality, formation.

A. С. СОКОЛОВСКАЯ
г. Николаев

РОЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ В. А. СУХОМЛИНСКОГО В ФОРМИРОВАНИИ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ

В статье раскрывается дефиниция «творческая личность», те методические категории и понятия на основе которых формируется профессия будущего воспитателя. Обосновывается влияние педагогического наследия В. А. Сухомлинского на формирование творческой личности.

Ключевые слова: творчество, творческая личность, формирование.

Стаття надійшла до редколегії 15.04.2015

УДК 37.035.6:355.23:356.13(477)

В. В. СТАСЮК, Л. В. ОЛІЙНИК, С. М. МОТИКА
м. Київ

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: ВІД КОЗАЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ ДО СЬОГОДЕННЯ

Актуальність патріотичного виховання молоді України та реалізація ідеї патріотичного виховання в сучасному українському суспільстві в цілому, набуло особливої значущості. на основі таких причин, як: реальна небезпека зовнішніх загроз територіальній цілісності та непорушності держави, соціальні та економічні зміни. Останні події в Україні викликали значну переоцінку ціннісних орієнтацій молоді. Усі ці причини призвели до деформації сутності патріотизму в соціальному сенсі. Період козацтва заклав основу виховання української молоді. Він був тісно пов'язаний з волелюбним духом козаків, побратимством. Основою козацького виховання є принципи гуманізму, демократії, націоналізму та ідеї українського етнопедагогіки. На сучасному етапі ми стали безпосередніми свідками того, що українські козацькі національні традиції і національна самосвідомість відроджуються та оновлюються.

Український патріотизм явище, яке відображає велике значення історії української державності. Український патріотизм визнає природну картину довгострокового історичного розвитку української нації, а також вносить свій внесок у процес розвитку держави-нації, яка спрямована на формування демократичного і громадянського суспільства.

Ключові слова: українське суспільство, патріотизм, патріотичне виховання, любов до Батьківщини.

Ідея патріотизму в усі часи займала особливе місце не тільки у духовному житті суспільства, але й у всіх найважливіших сферах його діяльності – політиці, ідеології, економіці, культурі та ін. Слово «патріот» (від грецького «patrio-tes», – земляк, співвітчизник) характеризує людину, яка любить свою Батьківщину, віддана своєму народові, ладна йти на жертви в ім'я своєї Вітчизни. Проблема та актуальність виховання патріотизму в української молоді, запровадження реалізації ідеї

патріотичного виховання в сучасному українському суспільстві загалом, стає особливо значущою, спираючись на такі причини як: реальна небезпека зовнішніх загроз територіальній цілісності та недоторканості держави, соціально-економічні зміни, кризові явища, які загострилися останнім часом спираючись на останні події в Україні та ін.

За визначенням С. Гончаренка, «патріотизм» – одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до